

РЕЦЕНЗИЯ

от Джеймс Бориславов Йоловски, доцент във Висшето училище по застраховане и финанси, доктор по икономика

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.8. Икономика

докторска програма *Финанси, застраховане и осигуряване*

Автор: докторант Кирил Аначков

Тема: Влияние на финансовите технологии върху управлението на кредитния риск на банките

Научен ръководител: Даниела Бобева, професор във Висшето училище по застраховане и финанси, доктор по икономика

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 135 от 15.04.2025 г. на Ректора на Висше училище по застраховане и финанси чл.-кор. проф. д.ю.н Борис Велчев съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема Влияние на финансовите технологии върху управлението на кредитния риск на банките за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма Финанси, застраховане и осигуряване. Автор на дисертационния труд е Кирил Аначков – докторант в самостоятелна форма на обучение към катедра Финанси и застраховане с научен ръководител проф. д-р Даниела Бобева от ВУЗФ.

Предадените от Кирил Аначков материали включват документи по представен опис:

- Заявление за допускане до защита
- дисертационен труд
- Автореферат на български и на английски език
- Автобиография
- Списък с публикациите по темата на дисертационния труд
- Публикации по темата на дисертационния труд
- Резюмета на публикациите

- Списък с други публикации
- Декларация за оригиналност и достоверност
- Справка за изпълнение на минималните изисквания

Докторантът е приложил общо шест публикации, от които четири са по темата на дисертационния труд.

Пакетът от документи е изчерпателен и добре организиран, което позволява лесния му преглед и оценка за съответствие с националните изисквания.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Кирил Аначков е магистър по „Международно банкиране и финансови пазари“, УНСС. Той започва професионалния си опит във финансовия сектор, а впоследствие израства кариерно в Максима България, като в момента заема позицията на ръководител отдел „Бизнес анализи“. Носител е на множество награди и стипендии вкл. на фондация „Буров“, Пощенска банка и др.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Тематиката на дисертационния труд безспорно е актуална и значима. Финансовите технологии се развиват динамично и повлияват в съществена степен дейността на финансовите институции. Тези явления все още не са достатъчно изследвани не само в национален, но и в световен мащаб. Аргументацията на докторанта относно актуалността и значимостта на изследването може да бъде по-силно подчертана.

4. Познаване на проблема

Видно от автобиографията на докторанта, както и от широкия списък с литературни източници (149 на брой), чрез които е осъществено информационното осигуряване на труда, Кирил Аначков е запознат в достатъчна дълбочина с изследваната проблематика в дисертацията.

5. Методика на изследването

Методологията е посочена на стр. 13 от труда и включва:

- Теоретичен анализ
- Историко-логически подход
- Сравнителен анализ
- Хипотетично-дедуктивен метод
- Дескриптивен анализ
- Статистически анализ
- Иконометрично моделиране

Докторантът правилно е посочил в коя част на труда е приложен всеки от изследователски методи. Използваният инструментариум е подходящ и напълно достатъчен за изпълнение на поставените цели и задачи и реализирането на съответстващите научни и приложни приноси.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е разработен на български език в обем от 213 стр. Във въведението добре е формулирана методологическата рамка на изследването. Аргументирани са актуалността и значимостта на изследването. Правилно са дефинирани предмет, обект, цели и задачи. Формулирана е тезата, че финансовите технологии се превръщат в значим фактор за успешното управление на кредитния риск в търговските банки. Тя е декомпозирана до три хипотези. Изчерпателно е изброен съставът на изследователския инструментариум, който без съмнение е достатъчен за изпълнение на поставените задачи, а следователно и за реализиране на целите. Единствената ми препоръка е ограниченията на изследването да бъдат формулирани по-експлицитно.

Отделните глави са балансирани като обем. Между тях са изградени подходящи логически връзки. Текстът е разнообразен с различни визуализации – фигури и таблици, което улеснява възприемането му от читателя. Бих препоръчал авторът да се постарее сам да разработва такива, доколкото в преобладаващата си част в труда са представени преводи на чужди изследователи.

Първа е озаглавена КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА НА УПРАВЛЕНИЕТО НА КРЕДИТНИЯ РИСК И НА ФИНАНСОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ. Тя има предимно научно-теоретичен характер. Разгледани са видовете риск, характеризиращи банковата дейност. Установена е връзката между регулаторните изисквания и управлението на риска, респ. необходимостта от

банково регулиране. Осъществен е исторически преглед, който започва от началото на 18 в. и стига до наши дни. Представени са финансовите технологии с тяхната същност и значението им за управлението на кредитния риск.

Втора глава е свързана с приложението на финансовите технологии при управлението на кредитния риск на банките. Тя осъществява преход от научно-теоретичен към научно-приложен характер. На първо място подробно е разгледан изкуственият интелект. Впоследствие авторът се спира върху блокчейн. Впечатление прави табл. 3, в която негов собствен принос е сравнението на различните типове блокчейн. Докторантът разглежда също приложението на облачните изчисления и големите данни. Отново е осъществен собствен сравнителен анализ между големите данни и традиционните статистически данни (табл. 4), респ. традиционните и алтернативните източници на данни за изграждане на кредитен скоринг (табл. 5).

Трета глава има емпиричен характер и практически представлява самостоятелно изследване. В нея авторът оценява ефекта от приложението на финансови технологии при управлението на кредитния риск на банки в България. Предложен е иконометричен модел с 8 фактора, при който резултативните величини са стойността на необслужваните кредити и дела на необслужваните кредити. Макроикономическите фактори включат икономически растеж, ИПЦ, безработица, средна работна заплата и размер на кредитите. Използвани са данни от 8-те най-големи банки в България, които формират почти 83% от активите и 84% от кредитния портфейл. Моделът установява зависимости между делът на необслужваните кредити и равнището на безработица (права) и изменението на средната работна заплата (обратна).

В главата е разгледано и влиянието на финансовите технологии при ESG. По мое мнение тази тема може да бъде разгърната в самостоятелно изследване. Тя безспорно е интересна и има съществена значимост, но фокусът на настоящия дисертационен труд не предполага тя да се разглежда в пълнота.

Някои единични виждания на автора не съответстват напълно на моите лични разбирания. Въпреки това те са достатъчно обосновани в монографичния труд. По тази причина не бих могъл да приема, че това обстоятелство има отношение към достоинства на предложеното научно изследване.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Формулирани са следните приноси в дисертационния труд:

1. Дефиниране на понятията „банков финтех“ и „външен финтех“ и класификация на 4-ри основни групи финансови технологии.
2. Систематизирани са етапите на управление на кредитния риск и са посочени съществуващите слабости и възможности за тяхното преодоляване.
3. Разработена е цялостна методология и модели за оценка на ефекта от използването на финансови технологии в управлението на кредитния риск. Методологията е тествана с богат емпиричен материал, комбиниращ статистически данни и собствено емпирично изследване и по този начин е доказано, че използването на финансови технологии подобрява управлението на кредитния риск на банките.
4. Обогатен е научноизследователският опит чрез разработването на иновативен метод за автоматизирано събиране на данни относно приложението на финансови технологии в изследваните банки, базиран на Уеб скрапинг. В случая, технологията симулира човешко взаимодействие с дадения уебсайт, чрез навигиране през неговите страници и автоматизирано извличане на желаната информация. Скриптовете са написани на Python.
5. Направена е количествена и качествена оценка на взаимовръзката между финансовите технологии и ESG и е оценено приложението на финансовите технологии за изпълнението на ESG изискванията и целите за устойчивото развитие.
6. Систематизирани са успешни примери от водещи кредитни институции по света относно използването на модерните финансови технологии при управлението на кредитния им риск, което може да послужи като насока за други институции, които търсят начини да приложат тези технологии и да подобрят процесите си.
7. Формулирани са препоръки, които да послужат на кредитните институции при използването на модерните финансови технологии при управлението на кредитния риск.

Те бяха редуцирани от общо 12 на брой след отправена препоръка при предварително обсъждане на труда. Възможно е и допълнителното им окрупняване, но като цяло мога да ги приема. Считам за безспорно наличието на научни и приложни приноси в труда.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представени са общо 4 статии и доклади, които съответстват на темата на дисертационния труд. Две от публикациите са издадени в издателството на ВУЗФ „Св. Григорий Богослов“, а другите две – в издателството на УНСС. Те носят общо 40 точки при изискуеми 30 съобразно националните изисквания.

9. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Видно от приложената справка, докторантът преизпълнява минималните национални изисквания. Проектът на дисертационен труд му носи 50 точки, а четирите публикации – 40 точки. Общо придобитите точки са 90, при минимално изискуеми 80.

10. Лично участие на докторанта

Нямам съмнение относно личното участие на докторанта при разработването на труда. Не съм установил плагиатство по законоустановения ред.

Според доклада на системата StrikePlagiarism, коефициентът за сходство отчита 11% съответствие, което е напълно приемлив резултат. В допълнение, следва да се отбележи, че от подробния анализ се установява, че близо 5% се явява собствен доклад на докторанта, публикуван в УНСС, а 4% - друг доклад, публикуван във ВУЗФ, т.е. реалният коефициент е много нисък.

11. Автореферат

Авторефератът е представен на български език (54 стр.) и на английски език (49 стр.). Обемът му е подходящ, като добре са представени основните изводи и ключовите моменти от осъщественото изследване. Считам, че отговаря на стандартните изисквания към публикация от подобно естество.

12. Критични забележки и препоръки

Нямам критични забележки, извън споменатите по-горе в текста. Препоръчвам на кандидата да продължи да развива научноизследователската си дейност, като реализира публикации и в международен план.

13. Лични впечатления

Нямам подробни лични впечатления от Кирил Аначков. Познавам докторанта от участие в научноизследователски конференции във ВУЗФ, на които се е представял впечатляващо. По време на вътрешното обсъждане в катедрата, той прие отправените препоръки и напълно етично ги отрази във висока степен.

14. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Докторантът би могъл да продължи изследователската си работа, като осъществи допълнителен анализ в каква степен се възприемат отправените от него препоръки. Както вече беше коментирано в рецензията, добра посока в тази връзка представляват ESG политиките, но е възможно и допълнително разширяване на обхвата на приложение на финансовите технологии.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Правилника за приемане и обучение на докторанти във Висшето училище по застраховане и финанси.

Дисертационният труд показва, че докторантът Кирил Аначков притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. Икономика, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’ на Кирил Аначков в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика; докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“

26.05.2025 г.

Рецензент: доц. д-р Джеймс Йоловски